

**Stiftelsen Rättsstatens Vänner
Seminarium 4 april 2014
Brottsoffer i rättskedjan**

Ett axplock länkar, artiklar och lästips

Brottsoffer i rättskedjan

Författare: Therese Enarsson, isbn 978-91-7678-856-1,2013, 258 sidor, ak.avh.

Avhandling sm studerar och analyserar brottsoffrets rättigheter och om ett införlivande av dessa står i överensstämmelse med andra bestämmelser och principer i rättsväsendets arbete.

Brottsoffret och kriminalpolitiken

Författare: [Claes Lernestedt](#) /[Henrik Tham](#), ISBN: 978-913920600-2, 2011, 442 sidor

Antologi med bidrag från jurister, samhällsvetare och historiker från Sverige och övriga Norden till frågan hur brottsoffrets situation ska kunna förbättras med bibehållen hänsyn till rättsstatliga och andra intressen.

Artiklar

Margareta Bergström

"Brottsoffrets behov av upprättelse är kontroversiellt - men måste mötas på ett bra sätt i domstolen"

Publicerad 2014-02-28 06:07

<http://www.dagensjuridik.se/2014/02/brottsoffrets-behov-av-upprattelse-ar-kontroversiellt>

Thomas Ahlstrand, vice chefsåklagare vid Internationella åklagarkammaren, Göteborg

"För mycket rättssäkerhet skapar rättsotrygghet - vi behöver en tillnyktring i brottmålsprocessen"

Publicerad 2013-10-02 11:34

<http://www.dagensjuridik.se/2013/10/mycket-rattssakerhet-skapar>

Justitieutskottet läxar upp hela rättsväsendet - kräver redovisning från regeringen om brottsoffer

Publicerad 2012-12-07 09:11

<http://www.dagensjuridik.se/2012/12/justitieutskottet-laxar-upp-hela-rattsvasendet-kraver-redovisning-fran-regeringen-om-brottso>

Brottsofferjouren

http://www.brottsofferjouren.se/uploads/userfiles/files/V%C3%A4rdegrund_1.pdf

Värdegrund för Brottsofferjouren

Brottsofferjourens ändamål är att erbjuda och ge medmänskligt stöd, information och praktisk vägledning till brottsutsatta, vittnen och anhöriga. Brottsofferjourens insatser är ett komplement och ett alternativ till myndigheternas stöd. Brottsofferjouren betonar aktiv samverkan med andra organisationer och myndigheter för att kontinuerligt utveckla stödet till brottsutsatta och stärka deras rättigheter. Brottsofferjourens vision för samhällets brottsofferstöd är att alla som utsätts för brott ska få ett likvärdigt stöd när det gäller att hantera:

- Rättsprocessens alla delar, inklusive polisutredning, skydds- och skadeståndsfrågor samt försäkringsfrågor
- Psykiska, fysiska, sociala och existentiella konsekvenser av brottet

Stödinsatserna ska erbjudas skyndsamt och pågå tills den brottsutsatta personens behov är tillgodosett. Med brottsutsatt menas en person som upplever sig eller närstående utsatt för brott, oavsett om polisanmälan gjorts eller inte. I visionen ingår också rätten till stöd, information och vid behov skydd till människor som bevittnar brott, från inledningen av rättsprocessen till uppföljningen efter. Vittnen ska känna full trygghet att lämna sin berättelse. Brottsofferjouren vägleds utöver stadgarna med minimikrav av denna värdegrund som beskriver organisationens utgångspunkter och det grundläggande förhållningssätt varje person som är aktiv inom Brottsofferjouren har i arbetet gentemot brottsutsatta, vittnen och anhöriga (stödsökanden) och varandra i organisationen. Dessa grundläggande dokument kompletteras med policys i olika sakfrågor. Värdegrunden gäller för all verksamhet i Brottsofferjouren såväl i en lokal brottsofferjour som i riksförbundet.

RPS handläggning av brottsofferfrågor 120712

http://polisen.se/Global/www%20och%20Intrapolis/Rapporter-utredningar/01%20Polisen%20nationellt/Ovriga%20rapporter-utredningar/Inspektioner-tillsyns%20rapporter/2012/Brottsoffer_120712.pdf

Uppföljande inspektion av polismyndigheternas handläggning av brottsofferfrågor
Inspektionsrapport 2012:6

Med utgångspunkt från gjorda iakttagelser i samband med genomförda myndighetsbesök lämnar inspektionsgruppen följande rekommendationer avseende polismyndigheternas handläggning av brottsofferfrågor

- den gemensamma terminologi som RPS har tagit fram inom brottsofferverksamheten bör användas
- föreskrifter bör utfärdas om brottsofferverksamheten
- RPS bör ta fram en modell för att informera i samband med ansökan om kontaktförbud
- polismyndigheterna måste i samband med riskanalyser utarbeta rutiner som tillgodoser högt ställda krav på att hot identifieras, bedöms av personer med hög kompetens och att rätt åtgärder beslutas
- RPS bör återkommande genomföra utbildningar med inriktning på att öka den kvalificerade brottsofferkompetensen hos brottsamordnarna
- polismyndigheterna bör vidta åtgärder för att öka den generella brottsofferkompetensen bland de medarbetare som i ett tidigt skede kommer i direktkontakt med brottsoffer.

Ett viktimologisk forskningsprogram (2002)

<http://www.brottsoffermyndigheten.se/Filer/B%C3%B6cker/Viktimologiskt%20forskningsprogram,%20bakgrund%20och%20nul%C3%A4ge.pdf>

Förord

Brottsoffer har länge haft en undanskymd plats i rättsväsendet. I viss utsträckning håller detta på att förändras. Inte heller i svensk forskning har viktimologi haft en framträdande plats. En bredare kunskap om brottsoffers situation kan bidra till och påskynda en positiv utveckling. Brottsoffermyndigheten fick under 2001 av regeringen uppdraget att förbereda, utforma och genomföra ett viktimologiskt forskningsprogram. Det är första gången ett program av detta slag kommer till stånd i Sverige. Viktimologisk forskning är idag spridd på ett flertal discipliner och olika institutioner. Uppdraget kan ses som ett led i att bredda kunskapsbasen om brottsoffer och att samla den kunskap som finns. Brottsoffermyndigheten har valt att i anslutning till uppdraget sammanställa en rapport om forskningsläget idag. Som expertmyndighet följer Brottsoffermyndigheten situationen och utvecklingen för brottsoffer i Sverige. Myndigheten har god överblick över många av de problemställningar som aktualiseras för ett brottsoffer framförallt genom de ärenden om brottsskadeersättning som kommer in till myndigheten. I handläggningen av Brottsofferfonden får myndigheten kunskap om såväl forskningsläget som utvecklingsprojekt inom brottsofferområdet. Även i samband med informationsverksamhet och utbildning som Brottsoffermyndigheten bedriver, kommer kunskap om brottsoffer myndigheten tillgodo. Dessa källor har utnyttjats i arbetet med föreliggande rapport men den har också tillkommit med hjälp av forskare på området. Vi vill rikta ett stort tack till de som hörsammat uppmaningen att informera oss om sin forskning. Vi hoppas att rapporten ska kunna bidra till ökat intresse för dessa angelägna frågor och att den kan vara en hjälp på vägen mot mer kunskap om brottsoffer.

Britta Bjelle,

Generaldirektör, Brottsoffermyndigheten

En ny brottsskadelag

Utgiven: 24 januari 2014

Typ: Lagrådsremiss

Avsändare: Justitiedepartementet

Ladda ner

■ En ny brottsskadelag (pdf 814 kB)

Sammanfattning

I de fall brott inte kan förebyggas måste samhällets resurser rikta in sig på att minska skadeverkningarna av brott och att hjälpa brottsdrabbade. Ekonomisk ersättning är en viktig del i detta arbete och det är därför angeläget att systemet med brottsskadeersättning fungerar väl.

I lagrådsremissen föreslår regeringen en ny brottsskadelag. Förslaget syftar till att stärka brottsoffrens ställning och förbättra systemet med brottsskadeersättning.

För att stärka det enskilda brottsoffret rätt till brottsskadeersättning föreslås att Brottsoffermyndigheten inte längre ska kunna bestämma brottsskadeersättning för kränkning till ett lägre belopp än det en domstol har dömt ut i skadestånd.

Brottsoffer föreslås vidare få en utökad rätt till brottsskadeersättning, bland annat genom att nuvarande begränsning av vad som högst kan betalas i kränkingsersättning tas bort. Vidare förlängs tiden för att ansöka om brottsskadeersättning från två till tre år. Om brottsoffret är ett barn, ska ansökan kunna ske fram till den dag han eller hon fyller 21 år. Det ska också bli enklare för barn som har drabbats av brott begånget av en vårdnadshavare att söka brottsskadeersättning.

För att öka återbetalningsgraden hos de gärningsmän som är skadeståndsskyldiga ska Brottsoffermyndigheten ges ett tydligare och mer effektivt regelverk för sin verksamhet. Större utrymme skapas för Brottsoffermyndigheten att återkräva utbetalad ersättning från gärningsmannen. Det föreslås också att Brottsoffermyndigheten som huvudregel ska kvitta en utbetalning av brottsskadeersättning mot en regressfordran för tidigare utbetalad ersättning.

De nya lagen föreslås träda i kraft den 1 juli 2014.

Lagstiftningskedjan

■ Dir.2010:84 En översyn av brottsskadelagen

Brottsoffrets behov av upprättelse är kontroversiellt - men måste mötas på ett bra sätt i domstolen" Dagens Juridik 2014-02-28

TEMA - av Margareta Bergström, hovrättspresident för Hovrätten för Övre Norrland

Rättegångsbalken och brottsofferperspektivet

Det är naturligt att den misstänkte/ tilltalade står i fokus i rättegångsbalkens brottmålsavsnitt. Många av bestämmelserna syftar till att tillgodose rättssäkerhetsaspekter med oskuldspresumtionen som en grundläggande princip.

På senare år har det blivit vanligare att målsäganden fått eller tagit sig ett större utrymme i rättegången än tidigare. Det finns dock olika uppfattningar i domarkåren om vad som kan tillåtas från målsägandens sida under huvudförhandlingen.

Brottsoffers behov

Behoven varierar men i internationella rättsakter och utifrån praktiska erfarenheter brukar följande behov framhållas:

- Akut hjälp och skydd (medicinskt, psykologiskt, praktiskt)
- Bekräftelse av kränkningen och upprättelse
- Information
- Rättslig rådgivning/biträde
- Gott bemötande/respekt
- Ekonomisk kompensation

Det rättsliga förfarandet i sin helhet bör bidra till att fylla dessa behov. Om man inte tar hänsyn till behoven kan kränkningen förvärras, det som kallas "sekundär viktimisering". Sådan måste undvikas om rättsväsendet ska kunna upprätthålla ett högt förtroende.

Brottsoffer och målsägande

Begreppet brottsoffer förekommer inte i rättegångsbalkens terminologi. Begreppet är som sådant yngre än balken. I stället återfinns begreppet målsägande, som används både för den som är den tilltalades motpart och den som bara ska höras upplysningsvis och är "förnärad" av brottet. Målsägande blir man alltså genom ett eget aktivt val eller genom ett aktivt val från någon annan i en pågående process.

Det är en generell iakttagelse att brottsoffer uppfattar att de "råkat ut" för ett brott, "drabbats" eller "utsatts" i den stund gärningen utfördes. Ur brottsoffrets perspektiv är det brottstidpunkten som blir utgångspunkten. Balken har andra utgångspunkter.

Sin status av brottsoffer får man alltså oberoende av om brottet leder till rättegång eller inte. För några förändras tillvaron på ett genomgripande sätt när man blir ett brottsoffer. För andra fortsätter livet ungefär som vanligt. Om det blir fråga om en rättegång uppfattar sig brottsoffer i allmänhet som berörda av rättegången oavsett om de kallas målsägande eller inte. Många talar till exempel om "min rättegång" och "min åklagare".

Brottsoffer och rättegångsbalken

I vilken utsträckning ger rättegångsbalken och näraliggande regler utrymme för att möta brottsoffers behov? Det försök till beskrivning av behoven, som gjorts genom listan här ovan, utgår från de mest angelägna behoven först. I praktiken tycks dock behoven ha uppmärksammats i omvänd ordning.

Behovet av *ekonomisk kompensation* från gärningsmannen (och från det allmänna) har även i ett internationellt perspektiv getts ganska goda förutsättningar att bli tillgodosett genom reglerna om

enskilt anspråk, åklagarens möjlighet att föra målsägandens talan och möjligheten att kumulera det enskilda anspråket med ansvarstalan.

Ett *gott bemötande* förutsätter kunskap om och förståelse för brottsoffers reaktioner. Det goda bemötandet är under stark utveckling i domstolarna. Rättegångsbalkens regler är varken hindrande eller drivande i den utvecklingen.

Ibland framförs uppfattningen att kravet på objektivitet hos domstolar och domare förhindrar att brottsoffer bemöts utifrån sina behov. I domstolsanställdas professionalitet ligger dock att kunna bemöta tilltalade så att de inte känner sig dömda på förhand även om rättegången just ifrågasätter om de är oskyldiga. På motsvarande sätt är det möjligt att bemöta målsägandena med sådan respekt att de inte uppfattar sig kränkta av nödvändiga frågor och ifrågasättanden.

Möjligheterna till *rättsligt bistånd och information* kan regleras vidare med stöd av kompletterande lagstiftning. En viktig fråga som ännu inte besvarats är i vilket skede och i vilken form det rättsliga biståndet bäst tjänar sitt ändamål. Den tekniska utvecklingen ger förhoppningar om att informationsbehovet i domstolen kan fyllas ännu bättre framöver.

Behovet av *upprättelse* uppfattas generellt sett som det mest angelägna behovet för brottsoffret efter den akuta läkningsfasen. Det är också det mest problematiska och kontroversiella behovet genom sitt släktskap med vedergällningen, som är oacceptabel i vår tid, men även för att det rör grundläggande värderingar om förhållandet mellan individen och staten.

Under den period som rättegångsbalken varit gällande har tongångarna när det gäller offrets upprättelse pendlat. Straffprocessutredningens betänkande "Brottmålsprocessen" (SOU 2013:1) föreslår att målsägandens rätt att biträda åklagarens åtal avskaffas, men att rätten att väcka enskilt åtal inte bör förändras.

Rättegången som sådan uppfattas ofta som en viktig del i upprättelsen även om den inte leder till fällande dom. Detta förutsätter dock att brottsoffren fått ett bra bemötande i rättegången och att förfarandet och dess syfte blivit begripligt. För många är det viktigare att ha fått berätta vad man upplevt än att gärningspersonen får ett strängt straff. I detta sammanhang bör det nämnas att de allra flesta verkar nöjda med att ha fått ge sin berättelse i en enda instans.

Avslutning

Tendensen pekar fortfarande mot att brottsofferperspektivet kommer att vinna terräng inom rättegångsbalkens tillämpningsområde. Straffprocessutredningens betänkande innehåller en rad förslag som är ägnade att bättre tillgodose de behov och berättigade intressen som målsäganden har i processen. Vilken betydelse direktivet om miniminormer för brottsoffers rättigheter m.m. (2011/129/EU) kommer att spela i denna utveckling återstår att se.

Enligt min bedömning kan brottsoffrets behov av upprättelse i viss mån mötas bättre genom att även den som inte har målsägandeställning i processen ges möjlighet att uttala sig i friare former än vad som är fallet i ett förhör (så kallat "victim impact statement"). Rättegångsbalken skulle mycket väl kunna inrymma en sådan förändring och på så sätt kunde man lättare utveckla enhetliga och lämpliga former för brottsoffers hörande.

Denna tema-artikel är ett bearbetat utdrag från jubileumsboken "Svea Hovrätt 400 år" (Norstedts Juridik).

Dagens Juridik kommer under året att uppmärksamma Svea hovrätts jubileum genom att varje vecka publicera ett utdrag ur jubileumsboken där ett stort antal namnkunniga författare från det svenska rättsväsendet medverkar.

Publiceringen sker i samarbete med författarna, förlaget och Svea hovrätt.